

СТИЛЬОВИЙ СИНКРЕТИЗМ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ ЯК СКЛАДНІСТЬ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЇХ СМISЛУ

Статтю присвячено дослідженню жанрово-стилістичних особливостей навчальних текстів щодо їх стильового синкретизму. Явище стильового синкретизму розглянуто як поєднання особливостей різних функціональних стилів. Вирішується проблема усунення складностей інтерпретації смислу навчальних текстів, яким притаманна стилістична антигомогенність. Особливу увагу приділено ідентифікації типологічних ознак науково-технічного стилю. Стилеутворювальними факторами є логічна послідовність, зрозумілість, традиційність. У ході дослідження жанрово-стилістичних особливостей навчальних текстів виявлено факти невідповідності реалізації науково-технічного стилю мовними засобами на словотвірному, лексичному, граматичному й синтаксичному рівнях. Наявність у навчальних текстах іншостильових елементів як таких, що не корелюють із типологічними ознаками науково-технічного стилю, доводить синкретичний характер стилю цих текстів. Різностильові елементи в науково-технічних текстах перешкоджають повному розумінню інформації. Варто наголосити, що до змішування стилів призводить розширення жанрової палітри, яке, у свою чергу, є наслідком застосування дискурсивного підходу в методиці викладання іноземних мов. Отже, завдання викладача полягає у збагаченні лінгвістичного досвіду студентів через практичну діяльність.

Ключові слова: викладання іноземних мов, дискурсивний підхід, жанрова палітра, інтерпретація смислу, навчальні тексти, науково-технічний стиль, різностильові елементи, стильовий синкретизм, типологічні ознаки, усунення складностей.

Постановка проблеми. Формування комунікативної компетенції є провідною тенденцією в сучасній методиці викладання іноземних мов. Нова когнітивно-дискурсивна парадигма в лінгвістиці вимагає враховувати в навчальному процесі дискурсивні особливості мовних і мовленнєвих явищ, які відображають різні сфери суспільного буття людини. У цьому контексті доцільним виявляється застосування дискурсивного підходу до навчання іноземних мов, який вимагає переходу від традиційного формату навчального (наукового) тексту до нових форматів – рекламних оголошень, відіом (презентації соціальних відношень на основі креолізованого тексту), електронного листування (порядок денний, лист-нагадування, протокол), звітної документації, технічної специфікації приладів, експлуатаційних інструкцій і рекомендацій, повідомлень рекрутингу та професійного тренінгу, звернення до користувачів спеціалізованих програм щодо змін у них, on-line замовлень, журнальних статей тощо.

Розширення жанрової палітри призводить до змішування стилів. Стилістичну антигомогенність [6, с. 67], або стильовий синкретизм [3, с. 29; 4, с. 28–31] розуміють як поєднання особливостей, іноді протиставлених одна одній, різних стилів. Мова йде про функціональні стилі, які є підсистемами мови зі специфічними особливостями на різних її рівнях [1, с. 264].

Актуальність дослідження визначається недостатньою вивченістю синкретичного характеру

стилю науково-технічних навчальних текстів за рахунок розширення їх жанрового діапазону в межах нових дискурсивних практик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам жанрово-стилістичних особливостей науково-технічного стилю та труднощам їх перекладу приділили увагу Л.І. Борисова, Г.В. Валієва, В.П. Даниленко, Б.М. Клімзо, А.В. Клименко, А.Я. Коваленко, В.Н. Комісаров, Г.І. Литвиненко, Г.Д. Орлова, Р.Ф. Проніна та інші. Яскравий приклад науково-технічного тексту – фрагмент із книги Норберта Вінера «Кібернетика. Управління і зв'язок у тварині та машині» – з його стилістичним аналізом наведено І.В. Арнольд [1, с. 277–281].

Метою статті є дослідити жанрово-стилістичні особливості навчальних текстів на предмет їх стильового синкретизму задля усунення складностей тлумачення та інтерпретації їх смислу. У зв'язку з цим постають такі завдання:

- ідентифікувати типологічні ознаки науково-технічного стилю;
- виявити факти невідповідності елементів тексту науково-технічному стилю на морфологічному, лексико-граматичному й синтаксичному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Прийнято вважати, що єдиною функцією наукового стилю є інтелектуально-комунікативна. Наявність термінів не вичерпує його особливостей. Стилеутворювальними факторами є логічна послідовність, зрозумілість і традиційність [1, с. 276–277]. Для науково-технічного стилю характерна тенденція

до номіналізації, ознаками якої є широке використання багатокомпонентних субстантивних термінів, абревіатур, скорочень, безособових, інфінітивних і дієприкметникових конструкцій [5, с. 152–153], що «дає змогу практично реалізувати послідовність і логічність викладу» [1, с. 151]. Відсутність зворотного зв'язку потребує більшої повноти. Синтаксична структура повинна бути чіткою, повною і стереотипною. Лексеми використовуються в прямих/термінологічних значеннях, виключаючи експресивно-образні. Слова інших стилів не використовуються [1, с. 280].

Нові навчальні англомовні тексти, відібрані й підготовлені зарубіжними виданнями в найкращих традиціях британської корпусної лінгвістики, яка базується на принципах відображення живого мовлення та розглядає різні дискурси, демонструють синкретичний характер їх стилю. Наприклад, вживання еліпсису та апосіпази (замовчування) як експресивних засобів синтаксичного рівня мови є нехарактерними для наукового стилю, так як це суперечить повноті, стереотипності, чіткості синтаксичної конструкції:

Once connected to DSL or cable modem, the router will double as a wireless access point. Requires CAT-5 cable... The X-Series 4-port Ethernet Hub is perfect for home, office or small business use. Connects up to 4 devices (6, Book 3, p. 8);

The S means ... well it's not clear (3, с. 100).

Принципу економії мовних засобів, який притаманний розмовному стилю, підпорядковуються компресії (*a load-it-and-forget-it solution*) та оказіоналізми у словотворі:

In sort, lethal autonomous weapons will make killing easier for anyone who wants to do so, the goodies and the baddies (3, с. 22).

Парадоксально, але розмовний стиль охоплює дві протилежні тенденції – до економії й надлишковості, що відповідає неупередженості та спонтанності живого мовлення. Так, ми зустрічаємо лексичний повтор (1) і повтор синтаксичних конструкцій (2):

(1) *... but more advanced users might wonder what Norton is doing. We opened up the advanced settings...*

(2) *That's good for users who want a load-it-and-forget-it solution... users might wonder what Norton is doing... users who want more control over exactly what the Firewall is up to can modify the rules* (3, с. 101).

Фігури мовлення, які підсилюють виразність, варто трактувати як відхилення від нейтральної синтаксичної норми, для якої достатнім є одноразове вживання. За умов паралельних синтаксичних конструкцій речення мають загальну тему, яка повторюється, а реми цих речень змінюються. Тому повтори підкреслюють тему тексту.

Іншим прикладом відхилення від синтаксичної норми є порушення порядку слів у реченні. Рема в таких реченнях передує темі. Логічний та експресивний наголос виникає за принципом розходження між узувальною (за мовною нормою) і ситуативно позначувальною [1, с. 180]:

However, you can throw a switch to re-enable the support for old code. It takes a few mouse clicks and suddenly it all works... This kind of suggests that it's all there anyway. Given that it turns into Win10Pro. And there lies the problem (3, с. 100).

Рематизованими є парцеляти (частини речення, які інтонаційно та графічно оформлені як окремі самостійні речення):

This is version 1703, although actually it's OSBuild15063242, a confusion that will no doubt be explained away by someone who understands such things. The S means ... well it's still not clear. Secure? Maybe. If it was truly secure;

However, you can throw a switch to re-enable the support for old code. It takes a few mouse clicks and suddenly it all works... This kind of suggests that it's all there anyway. Given that it turns into Win10Pro. And there lies the problem (3, с. 100).

Наголошуємо на тому факті, що зміна послідовності теми й реми або «комунікативна інверсія» [2, с. 216] указує на емпатичне пред'явлення інформації, що неприпустимо для науково-технічного стилю.

Факт невідповідності науково-технічному стилю мовних засобів другої номінації констатовано на початку статті. Стилістичну негомогенність науково-технічних текстів доводять тропи, які трапляються в них. Тропи основані на переносі значення, зокрема, його сигніфікативно-денотативної частини. Це є образні порівняння (1), гіперболи (2), епітети (3), метафори (4):

(1) *The open letter to UN was signed by over 100 business and technology leaders: aka Skynet antecedent not that I'm casting aspersions, but the thing now owns at Go, game with more legal moves than atoms in the Universe* (3, с. 51);

(2) *You'll find tons of new games at the top of the main page* (3, с. 51);

Then, there's the fortune we spend on upgrading our software every year (5, Book 3 p. 6)!

(3) *So like many things Microsoft, especially related to Windows on the desktop, 1OS seems a little half-baked* (3, с. 101);

We can't get enough of Cookie Cutter Twisted, in which you're given cookie-cutting missions by a bug-eyed chef (3, с. 52);

(4) *Sensors are the eyes of control enabling one to see what is going on* (2, с. 200);

In the near future we'll be able to swim in the immersive Internet, a technology that will change the two-dimensional world of the Internet into 3-D experience with three-dimensional sound and images and even the sense of touch (1, p. 74).

Використання цих стилістичних прийомів є нормою літературно-художнього або ораторського/публіцистичного стилів.

До мовних знаків другої номінації належать і фразеологізми, у значенні яких головним є конотативний елемент, ними рясніють газети та продукти публіцистики. Знання іншомовної фразеології у функціональному аспекті, що передбачає знання національної культури носіїв мови, свідчать про високий рівень володіння мовою. Ознайомлення з фразеологічним фондом англійської мови не входить до програмного матеріалу, але така робота не виключається в рамках навчання інтерпретації смислу інформації, отриманої з науково-технічних текстів. Окрім того, робота з фразеологічними одиницями (далі – ФО) розвиває асоціативно-образне мислення в студентів:

Be a piece of cake – to be very easy to do [7, с. 578; 8, р. 1148]: *Unlike with OS, installing Kodi on your Mac is a piece of cake – but there are still issues to guard against* (3, р. 28);

Square the circle – to attempt something impossible [7, с. 150; 8, р. 1497]: *After all, the reason to run Windows is simply because I need to run legacy apps. If I don't and if mostly everything can be managed either by a store – signed app or a web interface, then why wouldn't I have an iPod Pro instead? Squaring that circle is one that I still have to resolve* (3, р. 101);

Flog a dead horse – to be wasting time or effort by trying to do something that is impossible [7, с. 397; 8, р. 579]: *Any other manufacturer would have been assumed of flogging a dead horse by now. Another year has rolled by without a significant change to the design of the iMac and yet it remains categorically, the best-looking all-in-one computer ever made* (3, р. 52).

На прикладі останніх двох речень можна нагадати студентам про синонімію у фразеології.

Цікавим фактом є фразеологічне походження деяких термінів:

In/like/quick as/a flash – very quickly [7, с. 283; 8, р. 574]:

Memory in a flash!

Flash memory is a type of non-volatile memory that can be electronically erased and reprogrammed. Its name was invented by Toshiba to express how much faster it could be erased (4, р. 58).

Особливо важкими в плані розуміння є деформації фразеологізмів. Деформація ФО є фігурою мовлення, яка полягає в руйнуванні цілісності її значення, у самостійному функціонуванні її складників. Реалізація потенційних семантичних можливостей компонентів ФО сприймається як її деформація. Розглянемо приклади деформацій фразеологізмів у науково-технічних текстах:

Keep at fingertips – to have knowledge or information ready and available to use easily

[8, р. 563]: *This computer is easy-to-use, worry-free and literally puts the world at your fingertips* (3).

Компонент ФО “*fingertips*” буквалізується в контексті, що описує можливості й переваги сенсорного введення даних, де обіграється тактильна функція кінчиків пальців людини. До складу ФО уклінюється слово “*the world*”, яке конкретизує обсяг інформації.

Keep an eye – to look after someone or something and make sure that they are safe [8, р. 526]: *ESET Internet Security also alerts users whenever anyone other than you try to use your camera. It also keeps an eye on the security of your router and any unauthorized connections, while a personal Firewall keeps hackers away from your PC and helps you remain invisible while accessing public Wi-Fi hotspots* (3, р. 86).

Усі «ігри» з прямим (лексичним) і фразеологічно зв'язаним значеннями компонентів ФО створюють комічний ефект. Елемент “*an eye*” буквалізується наявністю в контексті лексеми “*camera*”, яка номінує прилад, принцип дії якого оснований на фізіологічній функції людського ока. Окрім того, компонент “*keep*” повторюється в контексті одного речення, створюючи зевгматичну конструкцію з ефектом ошуканого очікування.

Більш адаптованими до контексту, а іноді зі «стертою» образністю, виявляються деформовані фразеологізми через прийом сегментації, тобто розділення ФО на частини (сегменти), вичленовування однієї з них і вживання її як окремої самостійної синтаксичної одиниці:

Take a breath – to be extremely beautiful or exciting [8, р. 169]: *Remember the Etch A Sketch toy? I decided I need to buy one. Check out Insaniquarium which performs the improbable feat of turning caring for a fish tank into a breathtaking adventure* (3, р. 86).

Quick/swift as lightning/flash – very fast [7, с. 615]: *It's lightning-fast switching makes it the ideal choice for time-sensitive applications* (6, Book 3 р. 8).

Адаптація фразеологізму до контексту, яку ми розуміємо як зрозумілість і дохідливість, досягається завдяки експлікації значення ФО (*fast*).

Висновки і пропозиції. Отже, спостерігаючи наявність елементів книжного/художнього та розмовного/публіцистичного стилів у науково-технічних текстах, ми висуваємо тезу про їх стильовий синкретизм за рахунок жанрового руху. Різностильові елементи в науково-технічних текстах перешкоджають повному розумінню інформації, радше коректній інтерпретації меседжу. Тому завдання викладача полягає в тому, щоб усунути не тільки лексико-граматичні труднощі під час перекладу науково-технічного текстового масиву з метою розуміння змісту, а й стильову неузгодженість, яка заважає інтерпретації його смислу.

Список використаної літератури:

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: учебник для вузов. Москва: Флинта: Наука, 2002. 384 с.
2. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. Москва: Добросвет, 2000. 832 с.
3. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ: учебное пособие. Москва: Флинта, 2014. 264 с.
4. Казак М.Ю. Язык газеты: учебное пособие. Белгород: ИД «Белгород», 2012. 120 с.
5. Подвойська О. Номінальний стиль у німецькомовних текстах юридичних документів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. Херсон: ХДУ, 2018. Вип. 32. С. 150–156.
6. Шмелев Д.М. Русский язык в его функциональных разновидностях. Москва: Наука, 1977. 168 с.
7. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь / лит. ред. М.Д. Литвинова. 4-е изд., перераб. и доп. Москва: Рус. яз., 1984. 944 с.
8. Longman Exams Dictionary / Dir. Della Summers. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. 1834 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Elena Marco Fabre, Santiago Remacha Esteras. Professional English in Use ICT. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 118 p.
2. Graham C. Goodwin, Stefan F. Graebe, Mario E. Salgado. Control System Design. Valparaiso, 2000. 874 p.
3. PC & Tech Authority. October, 2017: URL: <http://www.pcandtechauthority.com.au>.
4. Santiago Remacha Esteras. InfoTech. English for computer users. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 170 p.
5. Virginia Evans, Jenny Dooley, S. Wright. Information Technology. Berkshire: Express Publishing, 2014. 144 p.
6. Virginia Evans, Jenny Dooley, W. Kennedy. Computing. Berkshire: Express Publishing, 2014. 132 p.

Sidenko N. Stylistic syncretism of scientific and technical texts as a difficulty of rendering them

The article is devoted to investigation of peculiar genre and stylistic characteristics of educational texts confirming their syncretic style. The phenomenon of stylistic syncretism is considered to be a combination of some features of different functional styles. The problem of overcoming difficulties in rendering educational texts being stylistically non-homogeneous is noted. Special attention is paid to identification of typological features of scientific and technical (sci-tech) style. Logic sequence, apparentness and conventionality appear to be the style forming factors. In the course of investigation it has been found that some language means on the word-building, lexical, grammatical and syntactical level don't correspond to the patterns of realization of sci-tech style in educational texts. The fact that the elements from the other styles are present in educational texts and don't correlate with the typological features of sci-tech style – proves the syncretic character of their style. The elements of different styles prevent from full understanding information. It should be stressed that mixing styles results from expanding genre range due to the discourse approach used in methodology of foreign language teaching. Thus, the task for lecturers is to enrich students' linguistic experience through practical activity.

Key words: *discourse approach, educational texts, elements from the other styles, foreign language teaching, genre range, overcoming difficulties, rendering, scientific and technical (sci-tech) style, stylistic syncretism, typological features.*